

Cumhuriyetin İlk On Yılında Türk Onkoloji Tarihindeki Bilimsel Çabalar

The Scientific Efforts in the Turkish Oncological History During the First Ten Years of the Turkish Republic

© Müesser Özcan, © Hatice Demir Küreci, © Özgür Tanrıverdi*

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Muğla, Türkiye

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tıp Fakültesi, Medikal Onkoloji Bilim Dalı, Muğla, Türkiye

Öz

Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ve zor yıllarında tüm güçlüklerle rağmen az sayıda hekim kanser konusunda bilimsel bilgi üretmede olağanüstü gayret göstermiştir. Örneğin; Hamdi Suat Aknar 1925 yılında kurduğu patoloji laboratuvarından elde ettiği bilimsel verilerle 1927 yılında yayınladığı makale ile uluslararası tıp literatürüne geçti. 1926 yılında Kazım İsmail Gürkan'ın "Kanserin Esbâb ve Tedavisi" adlı özgün eseri yayınlandı. Kazım İsmail Gürkan, Ömer Vasfi Aknar ile birlikte 1928 yılında "Başlıca Kanserin Teşhisi" adıyla, Esad Raşid Tuğsavul, "İlm-i emraz-ı dahiliye, İntanî hastalıklar: Kanser, tesümmat" adıyla çeviri kitaplar yayınladı. Üçüncü Türk Milli Tıp Kongresi'nde ilk defa tematik konu olarak kanserin farklı disiplinlerden çok sayıda hekim tarafından tartışılması sağlandı. Kongreden önce "Tedavi Notları Dergisi" özel sayısında Alman hekimlerin kaleme aldığı kanser konulu altı makaleye yer verdi. Ayrıca Latin harfleri ile yazılmış "Cerrahi Olarak Tedavi Edilmiş Cilt Kanseri" başlıklı ilk kanser kitabı Ali Rıza Faik ve Kazım İsmail Gürkan tarafından kongre katılımcısı hekimlere hediye edildi. Kongrenin kanser raporu Saim Ali Dilemre ve Mehmet Lütfi tarafından kaleme alındı. Kongrenin hemen ardından Selahattin Mehmet Erk "Kanserde Röntgen Tedavisi"; Tevfik Remzi Kazancıgil "Kanserin Curietherapisi"; Ahmed Burhaneddin Toker "Kanserin Cerrahi Tedavisi"; Ahmet Kemal Atay "Kanserlerde Cerrahi Tedavi" başlıklarıyla kongre bildirimlerini kitap olarak yayınladı.

Anahtar Sözcükler: Tıp tarihi, kanser tarihi, Türk onkoloji tarihi

Abstract

A small number of physicians strived to increase scientific knowledge on cancer despite the hardships of the early and difficult years of the Turkish Republic. For instance, Hamdi Suat took his place in the international medical literature with his article that was published in 1927 based on the scientific data he obtained at his pathology laboratory that he established in 1925. Kazım İsmail published his original work called "The Causes and Treatment of Cancer" in 1926. Moreover, Kazım İsmail published a translated book with the title "Diagnosis of Primary Cancer" with Ömer Vasfi in 1928. In addition, Esad Raşid translated and published a book called "The Science of Internal Diseases, Infectious Diseases: Cancer, Care" in the same year. At the Third Turkish National Medical Congress, physicians from different medical specialties dealing with cancer came together and discussed it thematically. Prior to the congress, six articles on cancer, written by German physicians, were published in the special issue of "The Journal of Treatment Notes". Furthermore, Ali Rıza and Kazım İsmail handed out the first book on cancer written in Turkish with the Latin alphabet, called "Surgically Treated Skin Cancers", to the physicians participating in the congress for free. Saim Ali Dilemre and Mehmet Lütfi wrote the congress' report on cancer. Soon after the congress, Selahattin Mehmet Erk's article "X-Ray Treatment of Cancer", Remzi Kazancıgil's article "Curie-therapy of Cancer", Burhaneddin Toker's article "The Surgical Treatment of Cancer" and Kemal Atay's article "The Surgical Treatment of Cancers", all of which were presented at the congress, were collected into a book.

Keywords: History of medicine, history of cancer, history of Turkish oncology

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Müesser Özcan
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Muğla, Türkiye
Tel.: +90 532 281 88 00 E-posta: muğlabiyomer@gmail.com ORCID ID: orcid.org/0000-0002-2401-7101

Geliş Tarihi/Received: 14 Ocak 2018 **Kabul Tarihi/Accepted:** 07 Mart 2018

Bu çalışma, 13-15 Ekim tarihleri arasında düzenlenen Muğla Multidisipliner Onkolojik Araştırmalar Sempozyumu'nda (MORE 2017) poster bildirisi olarak sunulmuştur.

©Telif Hakkı 2018 Sağlık Bilimleri Üniversitesi Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesi Haseki Tıp Bülteni, Galenos Yayınevi tarafından basılmıştır.

©Copyright 2018 by The Medical Bulletin of University of Health Sciences Haseki Training and Research Hospital
The Medical Bulletin of Haseki published by Galenos Yayınevi.

Giriş

Hızla ilerleyen tanı ve tedavi seçeneklerine karşın kanser günümüzde hala önemli bir sağlık sorunudur ve ölüm nedenleri arasında ilk sıralarda gelir (1). Moleküler biyoloji ve genetik alanındaki hızlı gelişmelerin sonucunda hem kanser hücrelerinin moleküler özelliklerine hem de tedavi seçeneklerine yönelik araştırmalar bilimin önemli bir alanı haline gelmiştir (2). Günümüzde kanser ile ilgili yapılan tüm bu araştırmaların sonucunda elde edilen bilgilerin geleceğe yönelik tutumlara ışık tutabileceği düşünülebilir. Nitekim geçmişte yapılan çalışmaların ve harcanan çabaların günümüzdeki araştırmalar için birer kaldırım taşı özelliği taşıdıkları ve bilime ışık tutmuş oldukları da yadsınamaz bir gerçektir (3). Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ve zor yıllarında tüm güçlülere rağmen az sayıda hekim kanser konusunda bilimsel bilgi üretme konusunda olağanüstü gayret göstermiştir. Bu makale ile günümüzde onkoloji alanında çaba gösteren kurumlar ve meslektaşlarımıza savaşlardan yorgun düşmüş bir ülkenin idealist hekimlerinin koşullara bakmaksızın gösterdikleri olağanüstü çabanın tarihsel bir kesitini anımsatmak amaçlanmıştır.

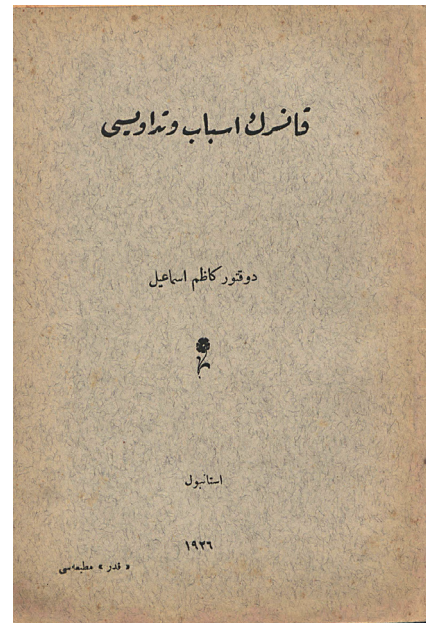
Tarihi Arka Plan

Bu tarihlerde dünyada olduğu gibi ülkemizde de salgın hastalıklar çok sayıda ölüme ve nüfusun azalmasına yol açtığı için hekimler genellikle dikkatlerini ve çabalarını bu hastalıklara harcamaktaydı. Mutlak ölümcül olarak değerlendirilen kanser, salgınların zorlu ve uzun süren uğraşlar sonucunda yavaş yavaş kontrol altına alınmasıyla hekimlerin dikkatini daha çok çekmeye başladı. Dünya genelinde kanserin tanı ve tedavisindeki yetersizliklere bağlı olarak prognozun genellikle ölümlerle sonuçlanacağı fikri hekimleri bu hastalıkla ilgilenmekten uzak tutmaktaydı. Ancak özellikle radyoloji ve cerrahi alanlarındaki hızlı değişim kanserin tanımlanmasına daha fazla olanak sağlamış, doğal olarak bu gelişmeler hekimlerin kansere olan ilgisini arttırmıştır (4-6).

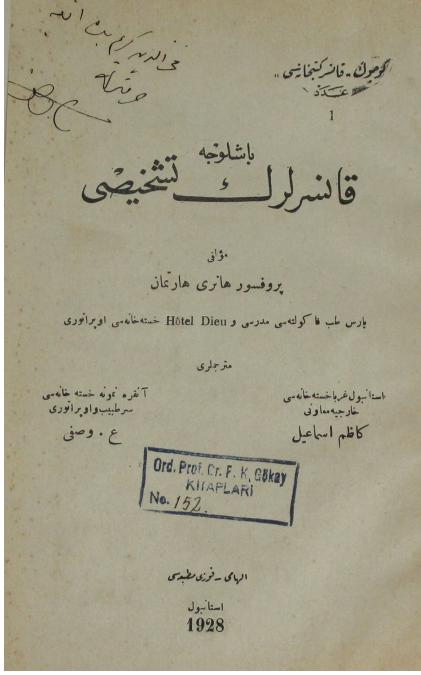
Bu yıllarda özellikle Avrupa'nın çeşitli ülkeleri ile Amerika'da kanser konusunda uzmanlaşan ve önemli çalışmalar yapan merkezler bulunmaktaydı. Örneğin; Haydelberg'de ünlü Alman hekimlerin çalıştığı Samariterhaus Hastanesi'nin yanı sıra Berlin, Leipzig ve Hamburg hastanelerinde kanserli hastalar için ayrılmış koşullar ve laboratuvarlar bulunmaktaydı. Berlin'de Luisenstrasse Kanser Laboratuvarı'nda Alman hekimler büyük titizlikle kanser etiyojisi üzerine çalışmaktaydı. Londra'da Brompton; Glasgow'da Royal Cancer Hospital adında bir hastane ve laboratuvar, Viyana'da bir kimya laboratuvarı kanserin tanınması konusunda yoğun çaba sarf etmekteydi. Paris'te Pasteur Enstitüsü'nde diğer hastalıklar dışında kanser araştırmaları da yapıldığı söylenmekteydi. Frankfurt'ta daha çok tedavi üzerine çalışan, Norveç Bergen'de (The Gade Institute) ve

Moskova'da kanser araştırmaları yapan enstitüler vardı. Paris'te Fransız Kanser Araştırmaları Derneği kurulmuştu ve bu dernek bir dergi çıkarmaktaydı. Amerika'da Rockefeller ve Saint Louis'de ayrılan kanser klinikleri dışında, Columbia Üniversitesi içinde yer alan kanser merkezi kanser için ayrılan fonlar (The George Crocker Special Research Fund) sayesinde dünyanın en zengin merkezi durumundaydı. Amerika'da 1912 de kurulan Kanser Araştırmaları Birliği dışında uluslararası nitelikte başka bir dernek daha (American International Assosiation for Cancer Research) vardı (7).

Dünya genelinde yoğunlaşan çabalar gibi, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ve zor yıllarında tüm güçlülere rağmen az sayıda hekim kanser konusunda bilimsel bilgi üretme konusunda olağanüstü gayret göstermiştir. Örneğin; Kazım İsmail Gürkan (1905-1972) (8), "Kanserin Esbâb ve Tedavisi" kitabını yazmıştır (Resim 1), 1926 yılında Kader Matbaası tarafından basılan kitap 44 sayfadır. Paris'te bulunan Hotel-Dieu Hastanesi'nin ünlü cerrahı Henri Albert Hartmann (1860-1952)(9) tarafından kanserin teşhisine ilişkin yazılan kitap; 1928 yılında İstanbul Gureba Hastanesi Hariciye Muavini Kazım İsmail Gürkan ve Ankara Numune Hastanesi Sertabib ve Operatörü Ömer Vasfi Aybar tarafından "Başlıca Kanserin Teşhisi" adıyla (Resim 2) Türkçeye çevrilmiş, 93 sayfa olan kitap Osmanlı Alfabeti'yle basılmıştır (9). Aynı yıl ünlü doktor *Dopter* Charles-Alfred-Henri'nin (1873-1950) kitabı da "İlm-i emraz-ı dahiliye, İntanî hastalıklar: Kanser, tesümmat" adıyla Esad Raşid Tuğsavul tarafından Türkçeye çevirilip (Resim 3); Darülfünun Tıp Fakültesi Devlet Matbaası'nda Osmanlı alfabetiyle 437 sayfa

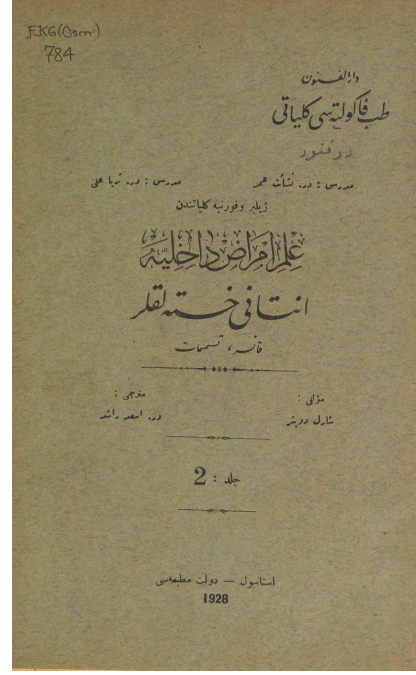

Resim 1. Kanserin Esbab ve Tedavisi Kazım İsmail [Gürkan]

Resim 2. Kazım İsmail ve Ömer Vasfi Aybar-çeviri kitap

olarak basılmıştır. Ayrıca aynı tarihlerde bu çeviri kitapların dışında Türk hekimlerin makaleleri çeşitli dergilerde yayınlanmaktaydı. Örneğin; Hamdi Suat Aknar'ın kanser çalışmaları ulusal ve uluslararası dergilerde yayınlanmış ilk makaleler arasındaydı. Türk Tıp Tarihi'nde klinik patolojinin kurucusu olmanın dışında kanser ve kanserle savaş konularında pek çok ilke imza atan Hamdi Suat, dönemin tıp çevrelerinde yoğun araştırma ve tartışmalara konu olan deneysel karsinogenez ile "kanser ve tümör patolojisi" konusundaki çalışmalarıyla o dönemde uluslararası ün kazanmıştır. Hamdi Suat'ın bilimsel çalışmalarının sonucu olarak 1925 yılında tıp fakültesindeki patoloji laboratuvarı içerisinde kanser araştırmaları için bir bölüm ayrılmıştır. Kişisel çabalarıyla kurulan bu laboratuvar, Türkiye'nin ilk kanser araştırma merkezi olarak da anılmaktadır (11-17). 1927 yılında yayınlanan "Üç Nadir Periton Tümörü" başlıklı çalışmada, peritondan gelişen bazı tümörleri ele alması ve kökenlerini belirtmek amacıyla "coelothelioma" adını verdiği tümör bu tanıyla tıp literatürüne geçmiştir. Kanser üzerindeki çalışmaları sonucunda, bu konunun daha geniş çapta ele alınması ve ülkede daha fazla hekimin kanser konusunda çalışması gerektiğine inanan Hamdi Suat üçüncü kongrenin ana konularından birinin kanser olması gerektiği inancındaydı. Sınırlı sayıdaki Türk hekiminin onkoloji alanındaki dönemine özgü olağanüstü çabaları devam ederken Hamdi Suat'ın önerisi ve ısrarı ile Üçüncü Türk Milli Tıp Kongresi'nde frengi ve kızıl konularının yanı sıra ilk defa tematik konu olarak kanserin farklı disiplinlerden çok sayıdaki hekim tarafından tartışılması sağlandı (11-17).

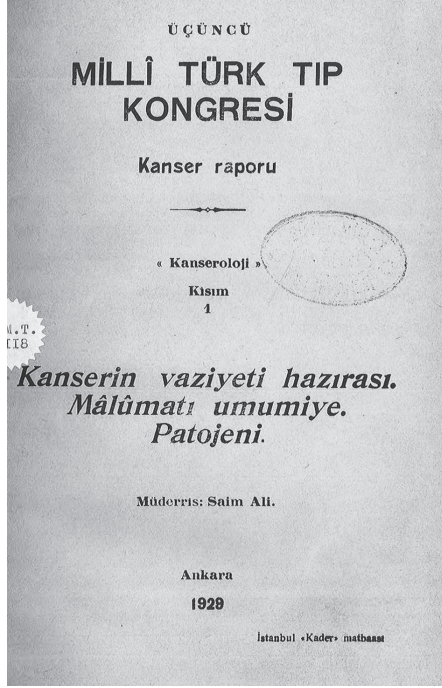

Resim 3. Esad Raşid-çeviri kitap

Bu bağlamda kongrede kanser temasının ele alınış kararı üzerinde ısrar eden birkaç hekimin yoğun çabalarının amacı, diğer ülkelerde kanser konusundaki gelişmelere paralel olarak kanserin tanı ve tedavisindeki yenilikleri ve disiplinler arası iş birliğinin kanserle mücadeledeki önemini Türk hekimlerine göstermekti. Bu önemli adıma kadar az sayıda Türk hekimi kanser konusunda olağanüstü çaba harcamıştır. Ancak bu karar ile Türk Onkoloji Tarihi'nde önemli bir adımın atılmış olduğu kanısına varılabilir.

Milli Türk Tıp Kongrelerinin Tarihsel Geçmişi ve Ülke İçin Önemi

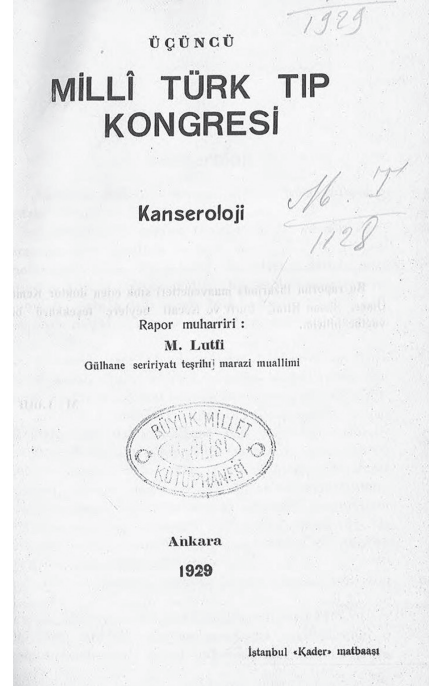
Kırım savaşı nedeniyle İstanbul'da bulunan İngiliz ve Fransız hekimlerin önderliğinde periyodik bilimsel toplantılar düzenlemek amacıyla 1855 yılında kurulan "Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane" Osmanlıda kurulan batılı modelde ilk hekimlik derneğiydi. Bu tarihten on yıl sonrasında tıp eğitiminin Türkçeleştirilmesi temel amacıyla milli bir dernek olan "Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye" kurulmuştur. Bu amaca hizmet etmek için öncelikle çoğunluğu Fransızca olan tıp kitaplarının dil birliğini sağlamak için Türkçe'ye çevrilmesi için çaba sarf edilmiştir. Sonuç olarak da 1893-1904 yılları arasında yaklaşık 45 tıp kitabının tercüme edilerek basılması sağlanmıştır. Cemiyet tarafından 1892 yılından itibaren "Tıbbi müzakereler" adında bilimsel toplantılar da düzenlenmiştir. Milli mücadelenin başladığı 1919 yılında ülkemizde ilk defa bir tıp kongresi yapılması planlanmış ancak ülkenin içinde bulunduğu şartlar nedeniyle bu kongre 1925 yılında gerçekleştirilebilmiştir. Cemiyet Cumhuriyet'in ilanını takiben "Türkiye Tıp

Resim 4. Kanser rapor-u-kısım 1

Encümeni" adını alarak çalışmalarını sürdürmeye devam etmiştir. Tıp Encümeni 1925-1968 yılları arasında yirmi Milli Tıp Kongresi düzenleyerek Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ülkenin sağlık sorunlarının çözümüne ve Sağlık Bakanlığı'nın politikalarına yön vermiştir. Ayrıca "Türkiye Tıp Encümeni Arşivi" adı ile yayınladığı tıp dergisi ve düzenlediği kongrelerin kitapları basılarak bir sonraki kongrede katılımcılara dağıtılmıştır, böylelikle de Türk Tıp Literatürü'ne önemli bir katkı sağlanmıştır (18).

Milli Türk Tıp Kongreleri'nin özellikle ilk üçünde ana konular ülkede ciddi mortalite oranlarına neden olan salgın hastalıklarla mücadelede ayrılmıştır. Açılış konuşmasını Atatürk'ün yapmış olduğu birinci kongre, 1925 yılında 1-3 Eylül tarihleri arasında Ankara'da "Çocuk ölümleri, sıtma ve cerrahi verem" ana temasıyla ülkenin farklı illerinden gelen hekimlerin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. İki yıl sonra gerçekleştirilen ikinci kongrede "Trahom ve verem" konuları ele alınmıştır. Türkiye Tıp Encümeni yönetim kurulu sadece birinci kongrenin ana konusunu belirlemiştir. Daha sonraki kongrelerde hangi konuların tartışılacağı kongrenin kapanış oturumunda üyelerin oyları ile belirlenmiştir. İkinci kongrenin kapanış oturumunda Üçüncü Milli Türk Tıp Kongresi'nde "Frengi, kızıl, kanser" konularının tartışılmasına karar verilmiştir (18). Sonuç olarak Üçüncü Milli Tıp Kongresi bu tema ile 1929 yılında 17-19 Eylül tarihleri arasında 344 erkek, 11 kadın hekim ile farklı mesleklerden 31 kişi olmak üzere 388 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir (18).

Resim 5. Kanser rapor-u-kısım 2

Üçüncü Milli Türk Tıp Kongresi

Kongre 17 Eylül 1929'da Başbakan İsmet Paşa'nın Nutku ile başlamıştır. Kanser ilk defa farklı disiplinlerden çok sayıdaki hekim tarafından tartışılmıştır. Kanserle ilgili konular üç temel başlıkta ele alınmıştır: İlk başlık olan "Kanseroloji"de konuşmacılar Hamdi Suat, Saim Ali ve Mehmet Lütfi Beydi. İkinci başlık "Kanser in cerrahi tedavisi" hakkında ise Ahmet Kemal ve Ahmet Burhanettin Bey konuşma yapmıştır. Kanser in şu an tedavisine ayrılan üçüncü kısımda Selahattin Mehmet ile Tefvik Remzi Bey bilgi aktarmıştır. Konuşmalar tamamlandıktan sonra gerçekleştirilen tartışma bölümünde Tefvik Salim Paşa; ülkedeki sıtma, verem ve frengi mücadelesi gibi bir mücadelenin kanser için de başlatılmasının gerekliliğini belirterek, öncelikle hekimlerin bu konuda doğru bilgilere sahip olması gerektiğini ve sonrasında da halkın bu konuda aydınlatılmasının önemini vurgulamıştır (7,18). Tartışma sonrasında sözlü bildiri kısmına geçilmiştir. Kongrede kanserle ilgili olarak farklı branşlarda alanında ün yapmış hekimler tarafından serbest bildiriler sunulmuştur. Türkiye'de kulak burun boğaz alanının öncü hekimlerinden Müderris Ziya Nuri Birgi (1872-1936) "Yukarı solunum yollarında gördüğümüz karsinomlar hakkında düşünce" başlıklı bildiri sunmuştur (18,19). İç hastalıkları uzmanı olmanın yanı sıra Paris'te aldığı antropoloji doktorası sonrasında Türkiye'nin ilk antropoloji profesörü olan (20) Şevket Aziz Kansu (1903-1983) "Kanser ve ırk arasında olası bağlantılar" başlıklı bildiride kanser in etiyolojisine farklı bir yaklaşımdan söz etmiştir (18,20).

Fizik profesörlüğünün yanı sıra röntgen muallimi olarak tıbbiyede ders veren Mehmet Şevki Bey (1879-1931) (21) "Nefes darlığının röntgen ışınları ile tedavisi" başlıklı bildiriye sundu (18,21). İstanbul Üniversitesi'nde çeşitli tarihlerde dekanlık, rektörlük gibi yöneticilik görevlerini de üstlenmiş olan cerrahinin önemli hekimlerinden Kazım İsmail Gürkan "Bir mahfazai böbrek üstü tümörü ve şayanı dikkat sendromu", Cemil Paşa (Topuzlu) "Ameliyattan evvel hastalara yapılması gereken tedbirler" başlıklı bildirimleri sundular. Dönemin önemli radyoloji hekimlerinden biri olan Tark Temel "Kemik tümörlerinin radyolojik teşhisinin önemi" başlıklı bir sunum yaptı.

Üçüncü Milli Tıp Kongresi'nin kanser raporu iki kısım şeklinde basılmıştır. Birinci kısım dil devrimi konusunda öncü çalışmaları olan, Türk Dil Kurumu kurucu üyelerinden ve hekimlik terimleri üzerine çalışmaları olan Saim Ali Dilemre (22) tarafından (Resim 4), ikinci kısım da Gülhane seririyati teşrihi; marazi muallimi Mehmet Lüfi Bey tarafından kaleme alınmıştır (Resim 5). Raporun birinci kısmının 1927-1928 yıllarına ait kanser istatistiklerinin yer aldığı beş tablo bulunmaktadır (7). Ayrıca Üçüncü Tıp Kongresi'nde; İstanbul Gureba Hastanesi'nin iki hekimi Ali Rıza Faik Altoğan ve Kazım İsmail Gürkan tarafından "Cerrahi Olarak Tedavi Edilmiş Cilt Kanseri" adıyla ilk kez Latin harfleri ile yazılmış kanser kitabı olma özelliğini taşıyan bu kitap kongre katılımcısı hekimlere hediye edilmiştir. İstanbul Evkaf Matbaası'nda basılan kitap olgu örneklerini içermekte ve 40 sayfadan oluşmaktaydı (23).

Kongre raporu harf devriminden sonra hazırlandı için yeni harflerle basılan ilk kongre kitabıdır (18). Bu kongre sonrasında katılımcıların sundukları sunumlarının genişletilmiş hali aynı yıl kitap olarak yayınlamıştır. Radyoloji alanında önemli bilimsel çalışmalara sahip olan, Viyana'da dönemin ünlü hekimlerinden eğitim alarak ülkesine dönen, radyoloji ve kanser ilişkisinin tanı ve tedavide önemine inanan ülkemizde ilk radyoloji profesörü olan ve radyum tedavisi hakkında daha önce yazılmış başka bir kitabı da bulunan Selahattin Mehmet Erk (1893-1951) 162 sayfalık "Kanserde Röntgen Tedavisi" başlıklı bu kitabında yayınlarken radyoloji ve onkoloji ilişkisinin gereğini ve önemini belirlemiştir (24,25). Almanya'da cerrahi ve röntgen uzmanlıkları yaptıktan sonra Cerrahpaşa Hastanesi'nde cerrah olarak çalışan, Türkiye'de cerrahinin çok sayıda alt dala ayrılması konusunda gayret göstermiş olan Ahmet Burhaneddin Toker (1890-1951) 95 sayfalık "Kanserin Cerrahi Tedavisi" adıyla yayınlanan kitabında onkoloji ile cerrahinin vazgeçilmez ilişkisini detaylandırmıştır (26-28). Ahmet Burhaneddin Toker'in girişimleriyle kongre sürecinde yaptıkları görüşmeler sonucunda Türkiye'nin farklı şehirlerinden gelen 26 cerrah "Türk Cerrahi Cemiyetini" kurmaya karar vermiştir (27).

Türkiye'de jinekolojinin ayrı olarak bilim dalı olmasını sağlayan ve özellikle birlikte çalıştığı Dr. Hamdi Suat'tan aldığı destekle patoloji bilgisini de birleştirerek jinekolojik kanserlerde önemli başarılar elde etmiş olan jinekolojinin öncü ismi Tefvik Remzi Kazancıgil'in (1894-1969) 296 sayfalık "Kanserin Curietherapisi" başlıklı kitabı klinik olgular ışığında jinekolojik kanserler tedavisi hakkındaki bilgileri içermektedir (29,30).

Cerrah olduktan sonra Almanya'da da üç yıl eğitim almış İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı da yapmış olan Ahmet Kemal Atay Üçüncü Milli Tıp Kongresi'nde sunduğu "Kanserlerde Cerrahi Tedavi" başlıklı 86 sayfalık kitapta, tedavi yöntemlerine ek olarak kansere karşı mücadelenin esaslarını da vurgulamıştır (31). Kongre sonrasındaki tartışmalarda olduğu gibi kongrede sunduğu bildirisi ve bu kitabı da Türkiye'de kanserle mücadelenin başlatılmasının önemli adımlarından birisidir (32). Üçüncü Milli Tıp Kongresi'nin kanser ile ilgili kararları doğrultusunda ortaya çıkan yenilikler ve çabaların kanserin multidisipliner bir ekip ile tedavi ve takip edilmesi gerektiği prensibini de filizlendirdiği düşünülebilir. Kanserle savaş için yeniliklerin daha iyi takip edilmesi, farkındalığın artırılması ve doğru kaynakların uygun şekilde kullanılması için tıpta uzmanlaşma görüşü ile özellikle patoloji, radyoloji, cerrahi gibi disiplinlerin iş birliğinin gerekliliğinin anlaşılmasına katkı sağladığı söylenebilir.

Ayrıca bu bilimsel çabalar sayesinde kanserle etkin bir mücadelenin yapılması gerektiğine ilişkin görüş hekimler arasında yaygınlaştı. Özellikle Hamdi Suat Aknar'ın çabaları ile "Türk Kanser Tetkik ve Mücadele Cemiyeti" 1933 yılında kuruldu (33). Ne yazık ki bu cemiyet çeşitli nedenlerle faaliyet gösteremedi. Ancak 18 Şubat 1947 tarihinde kurulacak Türk Kanser Araştırma ve Savaş Kurumu'nun başlangıç hareketini oluşturdu. Aynı zaman dilimi içinde 1933 yılında üniversite reformu çerçevesinde İstanbul Üniversitesi'nin içinde Radyoloji Enstitüsü ve Radyoterapi Kliniği kuruldu. Türkiye'deki ilk kanser tanı ve tedavisinin uygulandığı bu binalardan birisini de içeren 1936 yılında Kültür ve Sağlık Bakanlıklarının ortak kararı ile İstanbul Üniversitesi'nde "Kanser Enstitüsü" kuruldu ve "İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Kanser Enstitüsü Talimatnamesi" hazırlandı (34,35).

Sonuç

Günümüzde tıbbi onkoloji giderek artan sayıdaki hekim gücü ile radyasyon onkolojisi ve kanserle ilgilenen diğer branşlar ile uyumlu bir orkestra şeklinde kansere karşı mücadelesini ayrı bir bilim dalı olarak sürdürmektedir. Bugün gelinen bu noktayı temel taşlarını çok zor şartlarda büyük çabalarla atan alanında önemli işler yapmış Cumhuriyet hekimlerine borçluyuz. Tüm hastalıklarda olduğu gibi kanserle savaşta da geçmiş tarihlerde harcanan çabaların

ve bilimsel birikimin bir sonraki nesillere aktarılması ve anımsatılması o hastalığın ciddiye alınmasını ve gündemde kalmasını sağlayabileceği düşüncesindeyiz. Güncel ve hızlı gelişmelerin daha ileriye dönük sürdürülebilmesi için geçmişte var olan koşullar ile nerelere varıldığı ve hangi yeniliklere ışık tuttuğu anımsanmalıdır.

Yazarlık Katkıları

Konsept: M.Ö. Dizayn: M.Ö. Veri Toplama veya İşleme: M.Ö., H.D.K, Ö.T. Analiz veya Yorumlama: M.Ö., H.D.K, Ö.T. Literatür Arama: M.Ö., H.D.K, Ö.T. Yazan: M.Ö., H.D.K, Ö.T.

Çıkar Çatışması: Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar tarafından finansal destek almadıkları bildirilmiştir.

Kaynaklar

- Niu B, Harrington PB, Li G, Li J, Poon S. Analysis and modeling for big data in cancer research. *Biomed Res Int* 2017;2017:1972097.
- Aziz HA, Elsharawy A. Evolution of molecular biology and cancer: Crucial turning points and startling discoveries in a continual battle. *Int J Cancer Cell Biol Res* 2017;2:9-13.
- Demircioğlu İH, Tokdemir MA. Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi* 2008;6:69-88.
- Bernier J, Hall EJ, Giaccia A. Radiation oncology: A century of achievements. *Nat Rev Cancer* 2004;4:737-47.
- Atıcı E. Tıp tarihinde kanser ve lösemi. *Türk Onkoloji Dergisi* 2007;22:197-204.
- DeVita VT Jr, Chu E. A history of cancer chemotherapy. *Cancer Res* 2008;68:8643-53.
- Dilemre SA. Üçüncü Milli Tıp Kongresi Kanser Raporu–kanserojoloji birinci kısım. İstanbul: Kader Matbaası; 1929.
- Gürkan Kİ. Kanserin Esbâb ve Tedavisi. İstanbul: Kader Matbaası; 1926.
- Gürkan Kİ, Aknar VÖ. Başlıca kanserlerin teşhisi. İstanbul: İlhami- Fevzi Matbaası; 1928.
- Dopter CAH. İlm-i emraz-ı dahiliye, İntanî hastalıklar: Kanser, tesümmat. İstanbul: Darülfünun Tıp Fakültesi-Devlet Matbaası; 1928.
- Gürkan Kİ. Hamdi Suat Aknar. Ölümünün onuncu yıldönümünde Hamdi Suat Aknar. İstanbul: İÜ Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1946:3-9.
- Kara MA. A life dedicated to pathology: Hamdi Suat Aknar. *Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları* 2002;8:33-55.
- Usubütün A, Gedikoğlu G. Development of pathology in Turkey. *Turk J Pathol* 2007;23:68-73.
- Satar G, Kadioğlu S. Hamdi Suat-Hulusi Behçet: An affective trainee-tutor relationship from Turkish Medical history. *Turk J Pathol* 2011;27:181-4.
- Kurt E. Prof. Dr. Hamdi Suat Aknar and his place at science history. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi* 2012;3:62-6.
- Özaltay B, Ertin H. Hamdi Suat Aknar. *Nobel Medicus Journal* 2014;28:100-2.
- Canda MŞ. Prof. Dr. Hamdi Suat Aknar'ın ve çalışmalarının, ölümünün 70. yılında Türk Tıp Tarihi açısından güncel önemi. *Türkiye Ekopatoloji Dergisi* 2015;12:1-10.
- Arıkan A. Millî Türk tıp kongreleri (1923-1968) ve Türkiye sağlık politikalarına etkileri. İstanbul: Türkiye Tıp Akademisi Yayınları Yeni Seri; 2010.
- Gençoğlu M. Sultan II. Abdülhamid'in yurt dışı eğitim politikası. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sosyal Bilimler Enstitüsü* 2014;4:33-74.
- Demirel FA. Türkiye antropolojisinin tarihçesi ve gelişimi üzerine. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2011;4:128-34.
- Başekim CÇ. Radyolojiye adanmış bir ömür: Dr. Mehmet Şevki Bey. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi* 2014;5:33-6.
- Ülker S. Bilim dili ve Türkçe. *Güncel Gastroenteroloji* 2003;7:1-3.
- Akdağ O, Sütçü M, Keskin M, Tosun Z, Savacı N. Latin harfleri ile yayınlanmış ilk plastik cerrahi kitabı: "Cerrahi Olarak Tedavi Edilmiş Cilt Kanseri". *Turk J Plast Surg* 2006;17:31-4.
- Mehmed S. Kanserde röntgen tedavisi. İstanbul: Kader Matbaası; 1929.
- Kuter S. Türkiye'de radyoloji biliminin kuruluş tarihi -radyoloji enstitüsü, radyoterapi kürsüsü ve kliniği, İstanbul Üniversitesi Onkoloji Enstitüsü Oluşumu (1895-2010) *Türk Onkoloji Dergisi* 2011;26:2-7.
- Toker AB. Kanserin cerrahi tedavisi. İstanbul: Kader Matbaası; 1929.
- Göksoy E. Ord. Prof. Dr. A. Burhaneddin Toker: Türk Cerrahisine katkıları. *Ulusal Cerrahi Dergisi* 2005;21:102-11.
- Bagatur AE. Türkiye'de Ortopedik Travmatolojinin Öncüsü: Ord. Prof. Dr. Burhaneddin Toker (1890-1951) ve Kırık ve Çıkıklar Kitabı. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi* 2014;4:67-72.
- Kazancıgil TR. Kanserin Curietherapisi. İstanbul: Kader Matbaası; 1929.
- Gökçe N, Karlıkaya E. Türkiye'de Modern Jinekoloji ve Doğum Bilgisinin Babası Ord. Prof. Dr. Tevfik Remzi Kazancıgil. *Balkan Med J* 2001;18:209-17.
- Atay K. Kanselerde cerrahi tedavi. İstanbul: Kader Matbaası; 1929.
- Namal A, Aras Ş, Yürür GK. Kemal Atay 1890-1978: Türkiye'de kanserle mücadelenin önderlerinden. *Nobel Medicus Journal* 2008;4:48-51.
- Paksoy N. The history of pathology in Turkey. *Path Res Pract* 1988;184:128-31.
- Naymansoy G. Türk Bilim Kadınları ve Bilime Katkıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2010;9:203-32.
- Dölen E. Türkiye üniversite tarihi: İstanbul Üniversitesi, 1933-1946. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları; 2010.